

MITOLOŠKA BIĆA NA FONTANAMA

Branka Beović

Kažu da niti jedan element ne inspirira čovjeka kao što to čini voda. Brojni su kipovi, slike, crteži, grafike, fotografije, filmovi, glazbena, književna i arhitektonska djela posvećena vodi, a mitološka bića su čest i omiljen motiv u umjetnosti. Likovi grčkih i rimskih bogova krase fontane na brojnim trgovima diljem svijeta. Među njima se posebno izdvajaju Neptun/Posejdon, Amfitrita i Triton.

Posejdon, bog mora, sin titana Krona i njegove žene Reje. Bio je jedan od trojice najmoćnijih grčkih bogova i vrhovni vladar golemoga morskog carstva. Njegov stariji brat Had je bio vladar podzemnog svijeta, a mlađi brat Zeus, neba i zemlje. Posejdon je svojim trozubom mogao uzburkati more do strašnih oluja, ali je znao ukrotiti i valove najveće siline. Kad bi svojim trozubom udario u zemlju, izazvao bi potres. Bio je žestoke, silovite, ali i nestalne čudi. Nije čudno što su ga se najviše bojali, a zbog toga i najviše poštovali, pomorci i žitelji primorskih krajeva cijeloga grčkog svijeta. Posejdonova žena bila je Amfitrita, kći morskog boga Nereja. Posejdona su, gotovo bez ikakvih promjena, od Grka preuzeli Rimljani i potom ga u 5. st. pr.n.e. izjednačili sa svojim bogom Neptunom.

Neptun, rimski bog mora, prvobitno je bio bog voda. Rimljani su mu prinostili žrtve, ne bi li spriječili presušivanje izvora i rijeka. Njegova je žena bila Salacija, božica izvora. Pod utjecajem grčkih mitova dobio je novu ženu, Amfitritu, a Salacija je postala obična morska božica.

Triton je bio sin boga mora i njegove žene Amfitrite. Bio je divovskog rasta, a prikazivali su ga kao polučovjeka-poluribu. Po morskoj se površini kretao jašući na dupinu ili u zlatnoj kočiji koju je dobio na dar od svoga oca. Poput njega imao je trozub, a iako je trozub bio manji od njegovog, bio je dovoljno jak da razbije bilo koju stijenu. Kad bi snažno zatrubio u golemu školjku, uzburkalo bi se more. Kad bi zatrubio tiho, utišao bi i najžešću oluju. (Zamarovský, 2004.).

Neptunova fontana u Berlinu je možda najljepša fontana u gradu. Promjer bazena je na najširem dijelu 20 metara, U bazenu je Neptun, a oko njega su četiri ženske figure koje predstavljaju četiri velike rijeke, Rajnu, Elbu, Odru i Wechsel. Fontana je djelo Reinholda Begasa. Godine 1891. postavljena je ispred dvorca i bila je poklon Berlina caru Wilhelmu II.

Piazza Navona u Rimu prati konture starog *Domicijanovog stadiona* na koji su Rimljani dolazili gledati sportske igre. *Trg* se počeo formirati u 15. stoljeću

kada je papa *Siksto IV.* tamo premjestio gradsku tržnicu. Krase ga čak tri fontane. Uz središnju, Berninijeve *Četiri rijeke*, na trgu se nalaze još dvije, nešto starije fontane. Na jednom kraju je *Maurova*, a na drugom *Neptunova fontana*. Autor ovih dviju fontana poznati je renesansni arhitekt *Giacomo della Porta*, a puštene su u rad 1574. godine. Današnja Neptunova fontana je dugo godina bila obična funkcionalna fontana, bez ikakvih ukrasa. Njeno je uređenje naručeno tek 1873. godine i dodijeljeno je dvojici kipara. *Gregorio Zappala* napravio je skupinu kipova koji su se sastojali od morskih konja, sirena, djece i dupina, a *Antonio della Bitta* autor je kipa *Neptuna s trozubom*, koji se brani od hobotnice koja mu se omotala oko nogu. Uz ovaj trg vezana je jedna zanimljivost. U kolovozu, a treba znati koliko je u Rimu tada vruće, od 1651. do 1867. godine trg bi pretvorili u plitko jezero, *Lago di Piazza Navona*. Brojne pozlaćene kočije aristokrata, ali i one rasklimane malih ljudi, vozile bi se po njemu, konji njištali od zadovoljstva, a psi u vodi tražili i našli osvježenje. Stanovnici okolnih palača gledali su s prozora i uživali u ovom spektaklu. Pravi vodeni karusel. Ovjekovječio ga je slikar Giovanni Pannini. Ovog vodenog spektakla odavno više nema, ali trg ni danas nije izgubio ništa od starog sjaja.

U starom botaničkom vrtu u Münchenu je 1937. godine postavljena Neptunova fontana Josefa Wacherlea. Sastoji se od ogromnog plitkog bazena u kojem stoji Neptun. Preko ramena mu je prebačen trozub. Prate ga dva tritona i konj s ribljim repom. Neptun pomalo podsjeća na Michelangelova Davida.

Teško je danas zamisliti da je na današnjem Trgu Concorde u Parizu nekada bila giljotina i da su tu, među ostalima, 1793. godine pogubljeni francuski kralj i kraljica, Luj XVI i Marija Antoaneta. Danas se na njemu nalaze dvije monumentalne fontane. Na jugu je Morska, a na sjeveru Fontana rijeka. Između njih je egipatski obelisk iz Luxora, poklon francuskom kralju Luju Filipu. Fontane su dovršene 1840. godine. Njihov autor, arhitekt Jacques Ignace Hittorff, inspiraciju je pronašao u fontanama na Trgu sv. Petra i Piazzu Navona u Rimu.

Na Mestnom trgu u Ljubljani se već u 16. stoljeću nalazila fontana. U ljeto 1660. godine, uoči dolaska cara Leopolda I, zamijenjena je novom kamenom te drvenim kipom. Petnaest godina kasnije gradski su oci naručili,

U nastavku su prikazane neke od najljepših Neptunovih fontana.

Slika 1: Neptunova fontana, Berlin (snimila B. Beović)

Slika 2: Neptunova fontana, Rim (snimila B. Beović)

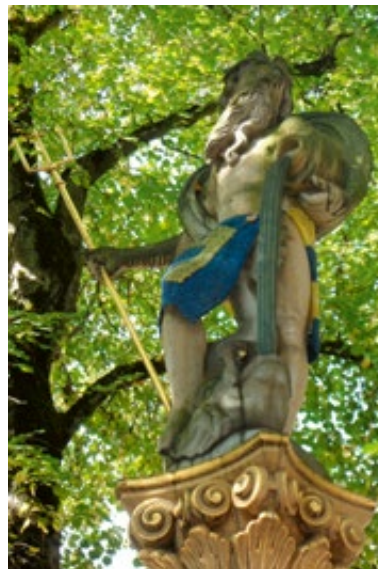
Slika 3: Neptunova fontana, München (snimila B. Beović)

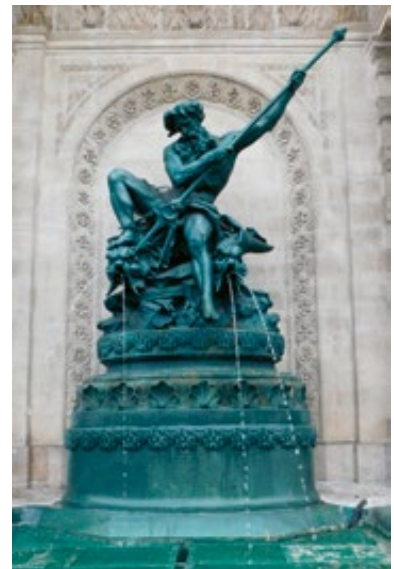
Slika 4: Jedna od fontana na Place Concorde, Pariz (snimila B. Beović)

Slika 5: Neptunova fontana, Ljubljana (snimila B. Beović)

Slika 6: Neptunova fontana, Ulm (snimila B. Beović)

Slika 7: Neptunova fontana, Arras (snimila B. Beović)

Slika 8: Neptunova fontana, Bolonja (snimila B. Beović)

Slika 9: Neptunova fontana, Firenca (snimila B. Beović)

Slika 10: Neptunova fontana, Trst (snimila B. Beović)

Slika 11: Neptunova fontana, Lviv (snimila D. Beović)

Slika 12: Neptunova fontana, Nürnberg (snimila B. Beović)

Slika 13: Neptunova fontana, Dresden (snimila B. Beović)

Slika 14: Neptunova fontana, Budimpešta (snimila B. Beović)

Slika 15: Neptunova fontana, Nancy (snimila B. Beović)

kod tada vodećeg kipara Janeza Khumerstainera, kameni kip. Uz lik Neptuna, fontana je imala i četiri delfina. Pedesetih godina je veći dio Neptunove fontane prenesen na dvorište Slovenske akademije znanosti i umjetnosti (SAZU). Današnji izgled fontane dugujemo arhitektu Milanu Miheliču. Kip Neptuna je kopija Khumerstainerovog kipa iz 1678. godine. Na glavnom gradskom trgu danas više nema Neptunove fontane. Tamo je prepoznatljiv simbol Ljubljane, Robbina fontana tri kranjske rijeke Save, Krke i Ljubljanice.

Neptunova fontana u Ulmu jedna je od ulmskih fontana o kojoj se ne zna mnogo. Prvi je put u gradskoj kronici spomenuta 1673. godine, kada je drveni bazen fontane zamijenjen kamenim i dodana figura Neptuna. Godine 1866. kameni bazen je zamijenjen lijevanoželjeznim.

Na Trgu Pont-de-Cité u Arrasu nalazi se Neptunova fontana sagrađena 1865. godine. To je zidna fontana. Plitka niša ukrašena je cvjetnim motivom. U sredini je bazen i skulptura Neptuna s trozubom. Iza njega su dva morska čudovišta iz kojih teče mlaz vode. Autor fontane je François Constant Auguste Bourgois, a kip Neptuna djelo je kipara Vitala Dubraya.

Poseban je doživljaj vidjeti Neptunove fontane u Bolonji i Firenci.

Neptunova fontana u Bolonji smještena je ispred Gradske vijećnice. Postavljena je između 1564. i 1566. godine. Papa Pio IV je odlučio stanovnicima Bolonje dati ono što do tada nisu imali, javnu fontanu. Autori su arhitekt Tommaso Laureti i flamanski kipar Jean de Boulogne, poznat kao Giambologna. Visok četiri metra, težak 2.200 kg, njihov je Neptun pravi div, *Il Gigante*. Na fontanu se dolazilo po vodu za piće, za pranje rublja i zelenja kupljenog na obližnjoj tržnici. Danas je omiljeno mjesto susreta. Kažu kako studenti, da bi položili ispit na Svečilištu u Bolonji, trebaju dva puta obići fontanu u smjeru obratno od kazaljke na satu, jer je tako i Giambologna radio kako bi napravio najbolji kip.

Neptunova fontana u Firenci djelo je arhitekta i kipara Bartolomea Ammannatija. Fontana se nalazi na Piazza della Signoria, u blizini Palazze Vecchio. Na tom je mjestu 1498. godine obješen, pa zatim spaljen na lomači, Girolamo Savonarola. Cosimo I de' Medici objavio je 1559. godine natječaj za prvu javnu fontanu u gradu. Na njega su se javili i brojni poznati umjetnici poput Cellinija, Bandinellija i Giambologne. Odabran je Neptun Bartolomea Ammannatija. Za dovršenje fontane trebalo je desetak godina. Voda za fontanu je dovedena akveduktom. Ammanato je koristio čuveni kararski mramor, poznat po bjelini, pa su je firentinci odmah nazvali *Il Biancone*, veliki bijeli dečko. Priča se da lice Neptuna slični Cosimu.

Neptunova fontana u Trstu nalazi se na Trgu burze. Tu je bila od 1755. godine do 1920. godine. Kasnije je premještena na Trg Venecije, a 2010. godine prilikom rekonstrukcije Trga burze vraćena je na izvorno mjesto. Autor je Giovanni Mazzoleni. Fontana je opskrbljivala lokalno stanovništvo vodom iz terezijanskog akvadukta

San Giovanni. Uglavnom je korištena kao voda za stoku, pranje rublja i namakanje bačava.

U 19. stoljeću, na mjestu starih bunara koji su grad opskrbljivali vodom, na Trgu Rynok u Lvivu su izgrađene četiri fontane sa šesterokutnim bazenom, a Hartman Vitver ukrao ih je s kamenim skulpturama Neptuna, Amfitrite, Adonisa i Dijane.

U sredini plitkog okruglog vodenog bazena nalazi se grupa kipova - tritoni jahači na morskim konjima, najade i puti. Na ukrašenom visokom postamentu je natprirodno veliki Neptun. Na glavi ima krunu, a u desnoj ruci drži trozub. Riječ je o Neptunovoj fontani u Nürnbergu. Priča o njoj je jako zanimljiva. Današnja fontana je kopija monumentalne ranobarokne fontane iz 1688. godine. Naime, izvorna je izrađena prema zamisli kipara Georga Schweigera i zlatara Christopha Rittera. Odlio ju je majstor lijevač zvona i umjetnik Wolfgang Hieronymus Herold. Trebala je zamijeniti *Lijepu fontanu*, ali da bi se dobila potrebna količina i tlak vode na Hauptmarktu trebalo je uložiti velika sredstva, pa je 1796. godine prodana caru Pavlu I za dvorac Peterhof kod Sankt Petersburga. Kopija fontane postavljena je 1902. godine na Hauptmarktu u Nürnbergu. Već 1934. bila je uklonjena, budući je smetala postrojavanjima nacionalsocijalista. Tri godine kasnije postavljena je na Marienplatzu, a 1962. prebačena u gradski park. Nastojanja da se Neptunova fontana vrati u stari dio grada bila su bezuspješna.

Neptunova fontana u Dresdenu nalazi se u nekadašnjem francuskom vrtu palače Brühl-Marcolini, današnjoj bolnici Dresden Friedrichstadt. Ubraja se među najljepše i najveličanstvenije barokne fontane Europe. Nastala je 1745. godine prema nacrtima Zachariasa Longuelunea i dvorskog kipara Lorenza Mattiellija. Fontana je široka 48 metara. Ima tri bazena s vodom, kaskadno jedan iznad drugog. Središte čini školjkasta kočija koju vuku dva hipokampa. Na njoj stoji Neptun. Jedna mu je noga na delfinu. Sa strane sjedi njegova supruga Amfitrita. Njezina je noga na kornjači. Kočijom upravljaju Nereida i Zefir. Ispred njih je Triton koji puše u rog. Na podnožju lijevo i desno leže veliki riječni bogovi antike: desno Nil, a lijevo Tiber. Na reljefima ispod podnožja nalaze se motivi koji se odnose na odnosnog boga. Pod Tiberom Romul i Rem s vučicom, a pod Nilom prikaz sfinge okružene djecom. Prilazne stepenice lijevo i desno ograničene su dvjema vazama. Njihovi reljefi pričaju priče o Artemisu, Dionizu, Apolonu i Panu.

Na Margaretinom otoku u Budimpešti nalazi se Bodorova ili Neptunova fontana. To je replika glazbene fontane izgrađene između 1820. i 1822. godine u transilvanijskom gradu Marosvásárhelyju, koju je snježna oluja uništila 1836. godine. Grof Domokos Teleki inicirao je i djelomično financirao izgradnju replike ove fontane u Budimpešti. Inženjer Andor Páll i njegov partner arhitekt Gyula Jankó su, na temelju dostupne dokumentacije, napravili novu fontanu. Skulpturu Neptuna koji se okreće na vrhu kupole i u 24 sata napravi puni krug, izradio je Béla Ohmann. Svečano je otvorena 1936. godine. Dakle,

ovo je jedan drugačiji Neptun, onaj koji svira glazbu i pokazuje vrijeme.

1735. godine Nancy je postao rezidencija bivšeg poljskoga kralja Stanislava Leszczyńskog, punca francuskoga kralja Luja XV. Stanislav je bio prosvijetljeni vladar, mecena i neumoran graditelj. Urbanistički zahvati koje je uz pomoć arhitekta Emmanuela Héré de Cornyja, Jeana Lamoura, umjetnika kovača i kipara Barthélemyja Guibala i Paula Louisa Cyffléa proveo u Nancyju, rezultirali su jednim od najljepših urbanističkih rješenja 18. stoljeća u Francuskoj. Dio toga su i dvije prekrasne fontane koje krase nekadašnji Kraljevski, a danas Stanislavov trg. Na sjeverozapadu je Neptunova fontana, a nasuprot nje Amfitritina fontana. Neptun drži trozub i nadgleda djecu koja jašu na dupinima. Prati ga Pegaz, u grčkoj mitologiji krilati konj koji je iskočio iz krvi Meduze kad joj je Perzej odrubio glavu te druge morske životinje. Amfitrita, Neptunova supruga, okružena je najadama, djecom koja se igraju i životinjama koje izbacuju vodu.

U perivoju ljetnikovca stare i ugledne dubrovačke plemićke obitelji Gučetić-Gozze u Trstenom, nalazi se Neptunova fontana. Fontana je podignuta 1736. godine. Sastoji se od umjetno oblikovane špilje (*grotte*), u sredini je kip boga Neptuna, a kraj njega su dvije nimfe. Tu su, naravno, još dva dupina koja štrcaju vodu i konj. Voda se u fontanu dovodila akvaduktom na 14 lukova. Uz ovaj je

prostor vezana legenda o nesretnoj ljubavi dvoje mladih, plemkinje Tereze Gučetić i pomorca iz pučke obitelji. Njoj su roditelji za muža odredili pripadnika dubrovačkog plemstva. Na dan svadbe, u bijeloj vjenčanici Tereza je pobjegla u Trsteno i poput Shakespeareove Julije popila otrov. Pronašli su je mrtvu u vrtu. Pokopana je u obiteljskoj kapelici, a njezin odabranik otišao je u redovnike. Priča se da se u vrtu ponekad može vidjeti lik crvenokose djevojke u dugoj vjenčanici, kosa joj je raspuštena i okićena krunom cvijeća.

Za kraj jedna zanimljivost budući da se u trenutku pisanja ovog članka održava Svjetsko nogometno prvenstvo u Katru. Neptunova fontana u Madridu je mjesto gdje navijači Atletico Madrida proslavljaju sve naslove svoje momčadi. Fontana datira iz 18. stoljeća. Nalazi se na Trgu de Cánovas del Castillo. Neptuna je izradio kipar Juan Pascual de Mena, ali budući je umro prije završetka radova, dovršio ga je njegov učenik José Arias. Ostale kipove napravili su José Rodríguez, Pablo de la Cerda i José Guerra. Neptun je prikazan s trozupcem u jednoj, a zmijom u drugoj ruci. Kip stoji u kočiji koju vuku dva morska konja i okružen je dupinima.

Nekada su fontane imale veliki utjecaj na urbanističko planiranje i način života. Izgradnjom javnih vodovoda izgubile su utilitarnu ulogu. Danas izazivaju divljenje. Ostale su mjesta susreta, raznih događanja, razmjene informacija. ■

LITERATURA:

Graves R. (2003.): Grčki mitovi, CID-NOVA, Zagreb
Baur A. (2004.): Wasser im Barock, Verlag Philipp von Zabern, Mainz

Zamarovský V. (2004.): Bogovi i junaci antičkih mitova, Atresor naklada, Zagreb
Courdier B., Maguin F. (2009.): Nancy Royale, Éditions Koidneuf, Nancy